

ANALÝZA RIZIK VE VZTAHU K ZÁVAZNÝM DOKUMENTŮM – ZKUŠENOSTI HZS JIHOČESKÉHO KRAJE

Ladislav Karda

Abstrakt: Příspěvek s názvem Analýza rizik ve vztahu k závazným dokumentům – zkušenosti HZS Jihočeského kraje dává přehled o postupu uvedeného HZS kraje při aplikaci dokumentu Plán oblasti povodí Horní Vltavy, schváleném zastupitelstvem Jihočeského kraje, při posuzování územně plánovací dokumentace a dokumentaci k územnímu řízení. V textu je pozornost věnována zejména místům omezujícím průtočnost vodních toků a nechráněným nebo nedostatečně chráněným zastavěným územím a následným opatřením.

Klíčová slova: povodí, povodňové riziko, protipovodňová ochrana, protipovodňová opatření

I. Úvod

Velká část Jihočeského kraje patří do hlavního povodí – povodí Labe a jen nepatrná část (převážně Dačicko) náleží do povodí Dunaje.

Plánování v oblasti vod je realizováno ve dvou úrovních. Národní úroveň tvoří Plán hlavních povodí ČR²⁾ zaměřený na léta 2007 – 2012 a schválený usnesením vlády č. 562 ze dne 23. 5. 2007. Plán hlavních povodí je rozdělen na závaznou a směrnou část. Závazná část byla publikována v Nařízení vlády č. 262/2007 Sb., o vyhlášení závazné části Plánu hlavních povodí ČR.¹⁾ Zpracování tohoto plánu vychází z ustanovení § 24 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.⁵⁾

Plán oblasti povodí Horní Vltava³⁾, jako územní dokument, byl schválen usnesením zastupitelstva Jihočeského kraje č. 607/2009/ZK-11 a dne 15. 12. 2009. Platí pro léta 2010 – 2015. Oblast povodí Horní Vltavy je vymezena vyhláškou č. 292/2002 Sb., o oblastech povodí ČR, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁾ Páteřním tokem této oblasti je vodní tok Vltava, jejími nejvýznamnějšími přítoky jsou Malše, Lužnice, Otava a Lomnice.

II. Zhodnocení současného stavu

1. Analýza rizik Jihočeského kraje

Z analýzy rizik Jihočeského kraje vyplývá, že povodně jsou, vzhledem k morfoloické stavbě krajiny a množství vodních ploch a vodních toků, na předním místě a jsou charakterizovány jako nepřijatelné riziko. Je nutno zpracovat a plnit opatření ke zlepšení stavu. Jihočeský kraj v posledních deseti letech, stejně jako některá ostatní území ČR, zasáhly 3 povodně, a to v letech 2002, 2006 a 2009. Nejúčinnější formou zlepšování ochrany území před povodněmi je zapracování opatření do právních předpisů, které jsou závazné.

Povodně představují pro ČR a tím i pro Jihočeský kraj největší přímé nebezpečí v oblasti přírodních katastrof a mohou být příčinou i závažných krizových situací. Povodně jsou přírodní fenomén, kterému nelze zabránit a absolutní ochrana proti nim neexistuje.

Cílem protipovodňových opatření může být pouze minimalizace následků. Rámcové cíle ochrany před povodněmi vytyčuje Plán hlavních povodí ČR²⁾ v oblastech legislativních a

ekonomických nástrojů. Základním dokumentem formulujícím rámec konkrétních postupů a preventivních opatření ke zvýšení systémové protipovodňové ochrany je Strategie ochrany před povodněmi.

2. Plán oblasti povodí Horní Vltavy3)

Plán oblasti povodí Horní Vltavy se dělí na 7 částí, z nichž pro protipovodňovou ochranu je nejdůležitější část „D – ochrana před povodněmi a vodní režim krajiny.“

Tato část „D“ je do Plánu oblasti povodí Horní Vltavy zařazena nad rámec Směrnice 2000/60/ES, neboť předmětem plánování v oblasti vod v ČR je i problematika ochrany před povodněmi a dalšími škodlivými účinky vod.

Návrhy protipovodňových opatření vycházejí z hodnocení povodňových rizik podle Směrnice 2007/60/ES o vyhodnocování a zvládnání povodňových rizik. Závaznou částí Plánu hlavních povodí ČR bylo uloženo do konce roku 2007 vymezení návrh konkrétních opatření v tzv. prioritních oblastech. Pro oblast povodí Horní Vltavy je prioritní oblastí území povodí Lužnice a Nežárky. Pro tuto oblast jsou zpracovány koncepční studie protipovodňových opatření, pro povodí Nežárky je zpracována i koncepce přírodně blízkých protipovodňových opatření.

Naprostá většina povodní v ČR je způsobena srážkami. Kromě známých typů přirozených povodní se v posledním období vyskytují i tzv. „bleskové povodně“ způsobené velmi intenzivním deštěm na poměrně malém území. Z toho důvodu se zejména malé toky extrémně rozlijí, zrychlí se proudění vody a z toho vyplývají velké způsobené škody na životech, zdraví i majetku.

3. Kritická místa ochrany před povodněmi

Z hlediska ochrany před povodněmi je nutno věnovat zvýšenou pozornost:

- a) Místům omezujícím průtočnost vodních toků a údolním nivám a místům, kde dochází k nadměrnému zanášení splaveninami – celkem 255 míst.

Zúžení průtočného profilu způsobuje při zvýšených vodních stavech vzduší hladiny vody, která následně zaplavuje okolní pozemky a budovy, v horším případě dochází k částečnému nebo úplnému ucpání plávním s následným protržením objektu nebo překážky. Většinou jsou to mostní objekty, lávky, propustky, ploty nebo produktovody vedoucí přes koryto a snižující jeho průtočný profil. Dále to mohou být objekty, jako např. jezy, odběry vody, stupně, přehrážky nebo nedostatečně kapacitně provedené úpravy toků. Omezení průtočnosti koryt vodních toků může také nastat zanesením koryta splaveninami. Častým místem zanášení splavenin jsou také příčně orientované objekty na tocích, mezi něž můžeme zařadit jezové zdrže, přehrádky a ostatní vodní nádrže, stupně a přehrážky, zúžené mostní profily nebo plavební komory.

- b) Vymezení zastavěných území nechráněných nebo nedostatečně chráněných před povodněmi

Za území nechráněná nebo nedostatečně chráněná před povodněmi jsou považována ta zastavěná území, která jsou zaplavována již povodněmi vyšších četností. Doporučená úroveň ochrany území podle pravděpodobnosti opakování povodňového nebezpečí je následující:

- historická centra měst, historická zástavba	Q100
- souvislá zástavba, průmyslové areály	Q50
- rozptýlená obytná a průmyslová zástavba a souvislá chatová zástavba	Q20
- izolované objekty	individuální ochrana

Zastavěná území nechráněná nebo nedostatečně chráněná jsou vymezena v prostředí GIS a jejich analýzou byl zjištěn i počet ohrožených obyvatel, tj. počet všech obyvatel v záplavovém území Q100. Celkový počet lokalit s tímto ohrožením činí 67 a trvale v nich žije 35 063 obyvatel.

Ze zmíněné Směrnice 2007/60/ES vyplývá, že členské státy EU musí zpracovat předběžné vyhodnocení povodňových rizik (popis povodní, jejich nepříznivé účinky a vyhodnocení možných nepříznivých účinků budoucích povodní) do 22. 12. 2011. Mapy povodňového nebezpečí budou zpracovány členskými státy EU do 22. 12. 2015 a budou zobrazovat území zaplavovaná povodněmi.

Pozornost je nutno věnovat i výchově obyvatelstva k jeho sebeochraně a informovanosti o všech hrožících rizicích z povodní a postupech jak je minimalizovat. Nezanedbatelným faktorem je i míra informovanosti obyvatelstva o způsobech ochrany svého majetku. Podle mezinárodních zkušeností lze dokonalou organizací opatření k ochraně obyvatelstva a jeho majetku snížit celkový objem škod až o 1/3.

III. Opatření na ochranu území

Základní strategie na ochranu území sestává ze 3 oblastí:

- zvýšení přirozené retence povodí
- technická protipovodňová ochrana
- prevence před povodněmi.

Z uvedených oblastí se budeme zabývat dvěma posledními oblastmi:

1. **Kapacita koryta vodního toku** je většinou charakterizována n-letostí průtoku, který ještě nevybřežuje. Přirozená kapacita koryt se většinou pohybuje kolem Q1, což je nevyhovující. Nejschůdnější cestou ke zkapacitnění koryt v intravilánech obcí jsou úpravy koryta do obdélníkového tvaru, příp. výstavba podélných hrází kolem území, která mají být chráněna. Zvýšení kapacity koryt lze realizovat ohrázováním pevnými konstrukcemi (zemní hráze, betonové zídky nebo mobilní hrazení). Jedná se o úpravy toků, zkapacitnění a rekonstrukce mostů a mostků a zkapacitnění propustků ve 48 obcích v povodí Horní Vltavy.
2. **Záplavová území** – administrativně určená území, která mohou být v případě povodně zaplavena vodou. V územích zastavěných a určených k zastavění se vymezuje aktivní zóna záplavového území – v ní je nutno dodržovat ustanovení vodního zákona, který stanoví, že v této zóně se nesmí umisťovat, povolovat ani provádět stavby (s určitými výjimkami).
3. **Území určená k rozlivům povodní** – jedná se o zátopy suchých vodních nádrží (poldrů), které jsou opakovaně zatápěny povodňovými průtoky v různých periodách. V oblasti Horní Vltavy nejsou dosud území určená k řízeným rozlivům povodní vymezena.
4. **Území chráněná před povodněmi** – úpravy vodních toků ve větší míře byly realizovány ve středověku, a jako reakce na povodně, i ve II. polovině 19. století. V průběhu 20. století, až do povodní v roce 1997, byla opatření protipovodňové ochrany zanedbávána, a proto jsou v současné době finanční prostředky, a to i z Evropské unie, v různých programech, věnovány na realizaci efektivních protipovodňových opatření.

5. **Změny v územních plánech obcí a regulace využívání záplavových území** je jeden ze základních cílů ochrany před povodněmi. Hlavní zásadou při tvorbě územního plánu obce by mělo být vymezení inundačních území všech vodních toků jako územních limitů a obezřetná volba jejich dalšího využití. Zastavování pozemků v záplavovém území se současně plánovanou protipovodňovou ochranou ohrázováním lze tolerovat, z hlediska ovlivňování odtokových poměrů, jen ve zcela výjimečných případech.
6. **Manipulační řády** by měly být zpracovány a schváleny u všech nádrží I. až III. kategorie technicko-bezpečnostního dozoru a u těch nádrží IV. kategorie, které mohou zvláštní povodní ohrozit sídla na vodním toku pod hrází. Možností ke zlepšení situace je přehodnocení využití objemů nádrží s jejich případným přerozdělením při zachování všech požadavků kladených na nádrž (zásoba pitné vody, rekreační a další).

IV. Závěr

Na závěr lze konstatovat, že HZS Jihočeského kraje může ovlivňovat protipovodňovou ochranu uplatňováním stanovisek územním plánům a regulačním plánům z hlediska své působnosti v požární ochraně, integrovaném záchranném systému a ochraně obyvatelstva při přípravě na mimořádné události v souladu s § 12 zák. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.⁶⁾ Požadavky uplatňuje i vydáváním koordinovaných závazných stanovisek k posouzení podkladů k územnímu řízení, kde je v souladu s § 10 odst. 6 zákona č. 239/2000 Sb. dotčeným orgánem.

HZS Jihočeského kraje po vydání závazné části Plánu oblasti povodí Horní Vltavy formou nařízení kraje bude účinněji ovlivňovat zejména budování mostních objektů, lávek, propustků a produktovodů přes vodní toky.

Použitá literatura:

- [1] Nařízení vlády č. 262/2007 Sb., o vyhlášení závazné části Plánu hlavních povodí ČR
- [2] Plán hlavních povodí ČR, usnesení vlády č. 562 z 23. 5. 2007, přístupné z www.mzp.cz
- [3] Plán oblasti povodí Horní Vltava, usnesení zastupitelstva Jihočeského kraje č. 607 ze dne 15. 12. 2007, přístupné z www.kraj-jihocesky.cz
- [4] Vyhláška č. 292/2002 Sb., o oblastech povodí, ve znění pozdějších předpisů
- [5] Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů
- [6] Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Kontaktní adresa:

Ing. Ladislav Karda
Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje
tel.: 725 030 503, e-mail: ladislav.karda@jck.izscr.cz